

Korneieva Olena Mykolayivna
teacher

*Lingual and humanitarian Department of lingua and
humanitarian disciplines № 1
Donetsk national medical university
Kramatorsk, Ukraine*

DEVIATIONS FROM THE NORM MAKING MEDICAL TERMS

Корнєєва Олена Миколаївна
викладач

*кафедра мовних та гуманітарних дисциплін № 1
Донецький національний медичний університет
м. Краматорськ, Україна*

ВІДХИЛЕННЯ ВІД НОРМИ В УТВОРЕННІ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Анотація. У статті висвітлено варіанти норми при утворенні медичних термінів. Проаналізовані приклади відхилень від правил на словотворчому та фразовому рівнях. Розглянуті поняття норми та терміну.

Ключові слова: норма, термін, медична термінологія, латинське походження.

Одним з головних понять будь-якої мовної системи є норма. До цієї проблеми зверталось багато українських та закордонних дослідників (В. В. Виноградов, С. І. Виноградов, Г. О. Винокур, Б. Н. Головин, С. І. Ожегов, Д. Н. Шмелев та інші). Однак, це лінгвістичне поняття залишається недостатньо розглянутим в спеціальній термінології взагалі, та медичної термінології зокрема. Тож метою нашої роботи є огляд відхилень від норми при утворенні медичних термінів.

У своїй роботі ми розглядаємо норму як сукупність постійних традиційних реалізацій мовної системи, відібраних та закріплених у процесі суспільної комунікації. Норма, як сукупність стабільних і уніфікованих мовних засобів та правил їх використання, свідомо зафіксовується та плекається суспільством, є специфічною ознакою літературної мови [5]. Необхідно зазначити, що норма може змінюватися з часом, або свідомо порушуватися для досягнення мети комунікації. Але при цьому використовуються тільки реально існуючі у мові варіанти, наприклад діалектизми, просторіччя, професіоналізми. Що ж стосується термінів, то вони воліють до однозначності, чіткості, тож будь-яке порушення норм небажане. Розглянемо дефініцію поняття «термін».

Термін – це слово або словосполучення, що визначає точно окреслене поняття і його співвідношення з іншими поняттями в межах спеціальної сфери [5].

Більшість медичних термінів є інтернаціональними, мають грецько-латинське походження та на словотворчому рівні будуються за встановленими схемами.

Традиційно, для позначення об'єктів нормальної анатомії використовуються латинські лексеми, а для утворення клінічних – основи грецького походження. Порівняйте: *cerebrum* – головний мозок та *encephalitis* (від грец. «*encephalon*» – головний мозок) – запалення головного мозку. За правилом, прості медичні терміни зі значенням запалення утворюються за схемою: основа, грецького походження, зі значенням органа + суфікс *-itis*. Наприклад, *gastritis* (запалення слизової оболонки шлунку), *otitis* (запалення вуха), *cheilitis* (запалення губи), *rhinitis* (запалення слизової оболонки носа). Але, можемо знайти ряд виключень:

- Утворення клінічного терміну від латинської основи, якщо існує грецький дублет: *tonsillitis* (від лат *tonsilla*, *ae f* – мигдалина) – запалення однієї або обох мигдалин), *gingivitis* (від лат. *gingiva*, *ae f* – ясна) – запалення ясен, але *ulorrhagia* (від грец. *ul-* – ясна) – кровоточивість ясен.

- Дублювання термінів. Незважаючи на те, що термінологія воліє до уникнення синонімії, деякі медичні поняття мають дві форми, утворені паралельно від грецької та латинської основ. Наприклад: *colpitis* – *vaginitis* (запальний процес у середині піхви); *proctoscopia* – *rectoscopia* (інструментальний огляд прямої кишки).

На фразовому рівні теж зустрічаються відхилення від норми. Так, за граматичними правилами, прикметник завжди стоїть після іменника, з яким він узгоджується *ovarium dextrum* (лівий яєчник), *musculus longus* (довгий м'яз). Але у медичній термінології існує два виключення: *dura mater* (тверда мозкова оболонка), *pia mater* (м'яка мозкова оболонка). Як можна побачити з наведених прикладів, відхилення від норми відбувається тільки у наведених словосполученнях. При узгодженні з іншими іменниками прикметники *durus*, а, *um* та *pius*, а, *um* стоять згідно правила після головного слова: *palatum durum* (тверде піднебіння).

Тож, аналізуючи вищезазначені приклади, можемо зробити висновок, що відхилення від норми зустрічаються і у спеціальній термінології, навіть у мертвій мові, як результат історичних традицій та мовних парадоксів, що доводить тезу про те, що варіативність літературної норми є характерною рисою як різних мовних систем, так і професійних субмов, і вимагає ретельного аналізу та вивчення.

Література:

1. Георги Д. Арнаудов Медицина терминология на 5 – ти языках. 4 – е русское издание. 1964.

2. Закалюжний М. М. Латинська мова і основи медичної термінології. Тернопіль. «Укрмедкнига», 2004. 224 с.
3. Козовик И. А. Учебник латинского языка. К. «Вища школа», 1985. 240 с.
4. Латинский язык и основа медицинской терминологии: учебник для студентов медицинских институтов / под ред. М.Н. Чернявского – Минск, 1999 – 360 с.
5. Лингвистический энциклопедический словарь. 2012. <https://helpiks.org/8-90141.html>
6. Селиванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава. Довкілля-К. 2010. 842 с.